

יד
מהר"ש

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וארא
טבת ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

המעלה לחדש חידושים בתורה, ומהו הנקרא חידוש לאמיתה של-תורה.
השלמה בעניין אמירת קרית שמע בכל לשון, ומה פירוש המלה לטוטפת.
תשובה לשואל, מדוע מרן שליט"א מפריד בברכה, בין שם אדנות לשם אלדיים.
בעניין תענית שני וחמישי בימי השובבי"ם, ומה פירוש התיקון 'לשמור שבת כהלכתו
ולענגו'.

התייחסות למש"כ בספר עין יצחק, על מש"כ מרן שליט"א בספר נר יום טוב, בעניין
ראיית מהרי"ץ מדברי הרמב"ם, והאם הרמב"ם מביא בהלכות דברים שאינם כתובים
בגמרא.

דברים מוטעים המובאים בספר עין יצחק בנוגע למנהגי התימנים, ודברים בשבח
קונטרס "עין לא תשורני" הנספח לספר אורח לצדיק, העונה על טענותיו של בעל
עין יצחק.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 363
מספר השיעור בדיסקים – 237

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"ג בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

המעלה לחדש חידושים בתורה, ומהו הנקרא חידוש לאמיתה של-תורה.

ידוע הדבר ומפורסם העניין, כי חוץ ממצות תלמוד תורה, מה שהאדם צריך לעסוק בתורה בכל רגע פנוי שיש לו, יש צורך גם לחדש חידושים בתורה. כשלומדים ועוסקים בתורה, אין פירושו רק לקרוא, אלא יש להשתדל להבין, כל אחד לפי כחו וכשרונו, לפי האפשרויות שלו, בכדי שהדבר יהיה מובן עד הסוף. אבל חוץ מכך, ישנו גם עניין, לחדש חידושי תורה. דהיינו, אם הוא עומד על איזו קושיא, אם ישנה סתירה ממקום למקום, או בהבנת העניין, ישנו עניין לחדש, להגיד חידוש בתורה. וגם לאחר שחידש, ישנו עניין לכתוב זאת.

וישנה שאלה נוספת, האם עליו להדפיס אותו? אכן הוא יכול להשאיר זאת לצאצאיו, או למישהו אחר, שאליו יגיע הכתב-יד. דבר זה אינו חיוב.

על עניין זה, של כתיבת חידושי תורה וכו', ישנו מאמר בקובץ 'דברי חפץ', שהדפסנו בזמן האחרון, ואפשר לראות זאת שם בהרחבה. בכל אופן, עיקר העניין לחדש חידושי תורה, זהו דבר הידוע בכל הדורות, ובהרבה ספרי מוסר מחזקים זאת. וכמובן, כאשר האדם עמל ויגע בתורה, ממילא מתחדשים לו חידושים. אם הוא לא רק 'קורא את המלים', אלא שהוא מבין הרבה מעבר לכך, להסביר מהו ההבדל, מה החילוק בין כך לכך. אמנם, זה אינו בשלב ראשון. כי כאשר האדם מתחיל ללמוד, הוא אינו יכול כבר לחדש חידושים. אם הוא מתחיל ללמוד, 'מאימתי קוראין את שמע בערבין', וכי כבר יהיו לו חידושים? אלא, צריך שגם יהיה לו היקף, וממילא מה שהוא יגיד ויסביר, יהיה לדברים טעם, ויהיה בהם אמת.

מביאים בשם מהרי"ץ זיע"א, דבר שהיה רגיל לאמרו. מובא כך בהקדמת ספר מנחת יהודה כת"י, באחת מהמהדורות, הבאנו זאת כבר בעבר [וימא דהילולא למהרי"ץ זיע"א כ"ח ניסן

התש"ע], כי אם יש לאדם איזו קושיא, שלא ילך לחפש מיד בספרים את התירוץ. אם הוא התעורר לאיזו שאלה, או ששאלו אותו, ישנם אנשים הרצים מיד לחפש ולראות, מי שואל זאת? ומה מתרץ? אולי בעיקר שפתי חכמים? אולי מהרש"א? וכן הלאה. אבל, הדבר אינו כן. אלא, תשתדל בעצמך לומר תירוץ. ולאחר שתמצא תירוץ, או אם יגעת ובכל זאת לא מצאת תירוץ, לאחר מכן תחפש בספרים. מרויחים מכך דברים רבים. גם אם בסוף הוא ימצא כי התירוץ שלו כתוב בספרים, הוא יבין אותו יותר טוב. או אם יראה, כי לא תרצו את התירוץ שלו, אזי הוא יבין, למה הם לא תירצו זאת, וכו'. יש בכך כמה וכמה עניינים.

בשיעור הקודם, הבאנו דבר הצריך ביאור. הבאנו כי היה להגר"א שליח שבא מן השמים, למסור לו שלום מן השמים. הרי הגר"א, זהו מלאך עלי אדמות, ונשלח לו 'שלמא מן שמיא', כיון שהוא חידש באותו הזמן חידוש לאמיתה של-תורה. את מי שלחו להגר"א? השליח היה, צדיק אחד. ולמה שלחו דוקא אותו? בנו שאל אותו בחלום, למה שלחו דוקא אותו? והוא ענה לו, בגלל שבימי חיי זכותי לחדש חידוש אחד לאמיתה של-תורה.

והדבר מפליא, צדיק כזה, במשך כל ימיו, זכה לחדש רק חידוש אחד לאמיתה של-תורה? מסתבר כי להגר"א, היו הרבה חידושים לאמיתה של-תורה, א"כ בכל פעם שלחו לו שלוחים אחרים, אשר מסרו לו שלום מן השמים. לא כתוב על הגר"א, כמה חידושים 'לאמיתה של-תורה' היו לו. אבל לגבי אותו אדם, כתוב במפורש בספר קהילת יצחק שהביא סיפור זה, כי פעם אחת הוא זכה לחדש חידוש לאמיתה של-תורה, ולכן היתה לו את הזכות, שישלחו אותו להעביר את השלום להגר"א.

ומי שמתבונן, תמיה על כך. מה? יכול להיות דבר כזה? רק חידוש אחד? אנחנו חושבים, שאם

שערי יצחק – השיעור השבועי

תורה'. דהיינו, 'בחידושי תורה', ישנן כמה דרגות. יש חידוש, ויש חידוש. כאן מדברים, על חידוש מסוג מסויים. ישנם חידושים, שהם דבר מקורי ומהותי, משהו חדש לגמרי. כמו החידוש שאמר אותו צדיק, על הפסוק 'ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף'. גם השאלה היא חידוש, וגם התשובה היא חידוש. כל השאלה שהוא עורך, היא בכלל מחודשת. הוא עמד על כך, שטעם האתנחא אינו במקום. אף אחד לא שם לב בכלל, לשאלה הזאת. וגם התירוץ, שהמתים שהיו צריכים למות, נכללו במניין המתים במגפה. כל העניין הזה, זהו דבר מקורי. אבל אנחנו, שואלים הרבה שאלות, בסדר, שואלים מה ההבדל בין הכא להתם? נכון, אפילו שהדבר אינו כתוב בשום ספר, אבל לא המצאת 'חידוש'. אתה רק מקשר ואומר, כי לפי זה וזה, הדבר מיושב. או אם נאמר כך, אזי זהו התירוץ. או שהביאור שנאמר במקום פלוני, הוא גם התשובה לכאן.

השלמה בעניין אמירת קרית שמע בכל לשון, ומה פירוש המלה לטוטפת.

בכדי לשבר את האוזן, נגיד דוגמא לכך. נאמר דבר שהוא לכאורה חידוש, לגבי מה שדיברנו בשיעור הקודם, על קרית שמע בכל לשון. ונראה אח"כ אם זהו חידוש.

כתוב בשו"ע [או"ח סי' ס"ב סעיף ב'], הלכה המובאת בגמרא, לגבי קרית שמע, יכול לקרותה בכל לשון. ויזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון, וידקדק בו כמו בלשון הקודש. הבאנו את המשנ"ב וערוך השלחן, שכתבו כי דין זה אינו בזמנינו, כיון שאנו היום לא יודעים לתרגם באופן מוחלט וברור את התרגום האמיתי של"מלה. כאשר מתרגמים מלשון ללשון, עלולים לטעות. ויש לנו הרבה מלים, שישנם בהם כמה וכמה פירושים. כגון, המלה 'לטוטפות'. 'לטוטפת בין עיניך', מה הפירוש לטוטפת? מישהו יכול לומר את הפירוש בדיוק? ואכן המפרשים מתלבטים בפירוש המלה, כגון האבן עזרא, והרמב"ן, ועוד.

אנו לומדים ומחדשים, כל החידושים שלנו הם לאמיתה של"תורה. כך נראה לנו. אולי לא הכל, אבל לפחות חלק, או הרוב. אבל אך ורק חידוש אחד לאמיתה של"תורה? איך אפשר להבין זאת?

שאלה מהקהל: אולי חידוש שלא נכתב בספר? תשובת מרן שליט"א: יתכן. אינני יודע. ומה זה כל"כ משנה? הנה את החידוש הזה, הוא לא כתב אותו בספר. רק הקהילת יצחק, כתב בשמו את החידוש הזה. אח"כ הוא כותב, בלשון 'מפי השמועה', אבל מחדש החידוש בעצמו, לא כתב זאת. ישנם אנשים, שיש להם חידושים, אבל אינם כותבים אותם. וחבל. או אולי הוא כתב זאת, אבל נאבד הספר. בכל אופן, בלעדי שכתב זאת בעל קהילת יצחק, לא היינו יודעים את החידוש הזה. ועל זה כתוב, שזהו חידוש לאמיתה של"תורה.

ישנן עוד כמה תמיהות, מהסוג הזה. למשל, כידוע ישנם משלים של המגיד מדובנא. הדבר מפורסם. מובא בשם הגר"א, שהוא אמר, כי במשלים של המגיד מדובנא, ישנם שלשה משלים, שבהם הוא כיון לאמיתה של"תורה. זה כבר מבהיל. אם כן, אנחנו 'אזובי הקיר'. מי אנחנו, מה אנחנו? אם מכל המשלים שלו, ישנם רק שלשה שהם לאמיתה של"תורה. וכי כל השאר, אינם לאמיתה של"תורה? אם כך, אולי נשים את הספר בצד, ולא נקרא בו. אולי יותר טוב, שנלמד רק בגמרא או מפרשים ראשונים וכדומה, ולא נקרא בספרים האחרים? אם נמצא רק איזה חידוש אחד מכל הספר, אחד או שנים, שהם לאמיתה של"תורה? וכמובן שהגר"א אמר זאת לשבח, ולא לגנותו. [דרך אגב, רבים אומרים כזאת בשם האדמו"ר מקוצק, ולא בשם הגר"א. ובערת ה' עוד נדבר על כך]. עכ"פ יש לדעת א"כ, מה הפירוש בכך?

לפענ"ד התשובה לשאלה הזאת, ואני מקוה שהיא אכן לאמיתה של"תורה... כי העניין הוא, שבדורות הללו, אין 'חידושים', אין 'חידושי

למשל, כאשר רצו לתרגם את ספרו של הרמב"ם, הוא כתב כמדומני לרבי שמואל אבן תיבון, איך לתרגם אותו. הוא רצה לתרגם את אחד מספריו, והרמב"ם הסביר לו, ונתן לו כללים לכך.

הדבר מובא בתשובות הרמב"ם פאר הדור [סימן קמ"ג. מובא גם בספר הלכה ברורה חלק ד' דף שמ"ט], כך הרמב"ם כתב לו, ואני אבאר לך הכל אחר שאזכור לך כלל אחד, והוא שכל מי שירצה להעתיק מלשון אל לשון, אם ברצונך לתרגם ספר משפה לשפה, ויכוין לתרגם המלה האחת במלה אחת גם כן, ואתה רוצה לתרגמו מלה במלה. כגון, לתרגם את המלה זאהבת'. הוא לא מדבר על כך, אבל זאת דוגמא. דהיינו, אם תכתוב פירוש למלה הזאת, ותלך על זה הדרך, לתרגם מלה במלה, כיצד אומרת השפה השנייה את המלה הזאת. וישמור גם כן סדר המאמר וסדר הדברים, ותרגם גם ללכת לפי הסדר, יטרח מאד, ותבוא העתקתו מסופקת ומשובשת ביותר. מי שיקרא את התרגום, לא יבין מה רוצים. ואין ראוי לעשות זה. כי לכל שפה, יש את הכללים שלה. איך מביעים, וכיצד אומרים, ומה אומרים קודם, ומה אח"כ. ואין ראוי לעשות כה. אבל צריך למעתיק מלשון אל לשון, שיבין העניין תחילה. אל תתרגם מלה מלה, אלא קודם תקרא ותבין, מהי כוונת העניין. ואם הבנת, ואחר כך יספר ויפרש במה שיובן ממנו העניין ההוא בלשון ההוא, ויבאר היטב. ואי אפשר לו מבלתי שיקדים ויאחר, ויספר מלה אחת במלות רבות, לפעמים, צריך להגיד מלה אחת מהשפה הזאת, בכמה וכמה מלים בשפה השנייה. ולפעמים ההיפך, ויספר מלות רבות במלה אחת, ויחסר תיבות ויוסיף תיבות. אפילו צריך להוסיף מלה, שאינה כתובה במקור. אבל כל זה, הוא רק לאחר שכבר הבין את העניין. ואולי הוא הבין הבנה מסויימת, ובסוף הוא בילבל את הקורא. עד שיסודר העניין ויבואר יפה, ויובן הלשון לפי הלשון

ההוא אשר יעתיק אליה וכו'. הרמב"ם נתן לו הדרכה, כיצד לתרגם. א"כ מובן, שאם רוצים לתרגם את ק"ש ללשון אחרת, הדבר צריך ג"כ להיות כך.

לגבי המלה 'לטוטפות', מה שהזכרנו מקודם, בני ה"ה דוד הי"ו, קפץ ושאל אותי שאלה. הוא שואל, הרי המלה 'לטוטפת' בעצמה, אינה בלשון הקודש? מה אתה אומר, כיצד נתרגם ללשון אחרת את המלה לטוטפות? נניח אם רוצים לתרגם זאת לאנגלית. אבל הרי המלה 'לטוטפות', חז"ל אומרים, טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים [מנחות דף לד ע"ב].

בתשובה להערה מהקהל: נכון, ישנם כאלה האומרים, טת פת. אבל הגירסא הזאת לא נראית לי. לא טט, אלא טט. כך הדייקנים ביותר קוראים, 'טט בכתפי שתיים', וחושבני כי הם צודקים. מי שיש לו חיד, יבין שגירסא זאת היא הנכונה. למרות שרובם ככולם אינם קוראים כך, אבל זאת אינה קושיא, כי הם קוראים את מה שכתוב לפניהם. החכמה היא לקרוא טט, ולא טט. פשוט מדאי לקרוא טט. הרי רוצים לומר, כיצד קוראים את המלה לטוטפות, בכתפי ואפריקי, שהם שני מקומות שונים. א"כ אומרים לך, שהמלה לטוטפות, נחלקת לשנים. טט בכתפי, שתיים. פת באפריקי, שתיים. לא טט פת, אלא טט פת. קיבלתי את הגירסא הזאת מפי אבא מארי זצ"ל, בשם חמיו מה"ר שלום ב"ר יהודה זצ"ל. ולאחר שנים רבות גם מעוד כמה תלמידי חכמים אחרים.

עכ"פ השאלה, דלכאורה המלה הזאת בעצמה, אינה בלשון הקודש?

אבל התשובה היא, כי למעשה זה אינו נכון. השל"ה, ועוד כמה מפרשים, הנחל קדומים מביא זאת בפרשת ואתחנן, הם אומרים, כי אל תחשוב שהתורה דיברה בשפות זרות, כביכול שהתורה כתבה מלה בשפה של כתפי, או

שערי יצחק – השיעור השבועי

בא כף החיים ואומר הערה [סי' ס"ב ס"ק ד'] על ההלכה הזאת, וז"ל, יכול לקרותה בכל לשון וכו', וזהו מצד הדין. אבל לפי מה שכתבתי לעיל [סי' ס"א אות א' ואת ב'] בשם הזוהר והאר"י, דיש כוונות כנגד הפרשיות ומספר התיבות, וגם עוד כוונות השייכים בראשי תיבות וסופי תיבות, כמו שכתוב בשער הכוונות [דרוש ח'] דק"ש זה לא יהיה, אם לא יקרא אותה בלשון הקודש. יעו"ש. דהיינו, ההלכה הזאת, מדברת לפי הפשט. מעיקר הדין, אפשר לקרוא ק"ש בכל לשון. אבל לפי הכוונות והסודות, לכל פרשה, ישנם עניינים, וכן לכל המלים, וישנן ראשי תיבות וסופי תיבות. ממילא, אם תתרגם זאת ללשון אחרת, נעלמו כל הסודות והרמזים.

כשקראתי זאת, התעוררתי בשאלה. לכאורה, למה הכף החיים העלה ישר את דברי הזוהר הקד', מצד כוונות וסודות ורמזים, וראשי תיבות וסופי תיבות, וצירופים וכדומה. הרי לכאורה, הדבר פשוט יותר, שהרי חז"ל אומרים, כתוב במדרש רבה ובתנחומא, ובזוהר הקדוש, כי בק"ש ישנן רמ"ח תיבות, וכל תיבה ותיבה היא כנגד אבר שבגוף, וכל אבר ואבר נוטל תיבה אחת, ומתרפא בה. יש בכך עניין של רפואה נפשית, או גופנית. רוחנית בודאי. אם כן, תאמר את זאת. הרי אמרנו מקודם, שכאשר מעתיקים משפה לשפה, או שיהיו פחות תיבות, או שיהיו יותר תיבות. לא יכול להיות, שיהיו בדיוק רמ"ח תיבות. ממילא, אם תתרגם זאת, קילקלת את הרמז. וזאת אפילו בלי הסודות שבעניין, אלא לפי הפשט. תגיד שזאת הנקודה, 'רמ"ח תיבות'. נכון שמצד הדין הדבר אינו מעכב, כי הרי לפי ההלכה אפשר לקרוא את שמע 'בכל לשון שאתה שומע'. אבל, עניין הרמ"ח תיבות, התקלקל.

התשובה לענ"ד בס"ד היא, כי אין הכי נמי. אמנם יכול להיות, שע"י התרגום יהיו פחות מרמ"ח תיבות, והדבר לא טוב. אבל, אם יהיו יותר מרמ"ח תיבות, הדבר אינו מזיק. הרי

בשפה של אפריקי. אלא, המלים טט ופת, הם בעצם מלשון הקודש, רק שבמשך הזמן הדבר נשתכח, והיום הוא קיים בכתפי ובאפריקי. לכל שפה של אומות העולם, יש כמה מלים שהם בלשון הקודש, מה שנשאר להם מלשון הקודש. הרי כתוב, וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שְׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים [בראשית י"א, א']. ולאחר מכן כתוב, פִּי שָׁם בְּלֵל יְיָ שִׁפְתַי כָּל הָאָרֶץ וגו' [בראשית י"א, ט']. כלומר, בהתחלה כל העולם דיבר בלשון הקודש. ואח"כ מדור המבול, ה' בלל את שפתם, ונהיו שבעים לשון. כמדומני שהיום ישנם שבעת אלפים לשונות בכל העולם, אבל כנראה השרשים המקוריים שלהם, הם שבעים. יש כמה וכמה דברים, המתפצלים משורש אחד, אלא שישנם כל מיני הבדלים, מכל מיני סיבות. ולמרות שישנם שבעים לשון, אבל לכל שפה, יש חלק מהמלים שהם מלשון הקודש. ולפי פנימיות הדבר, זהו בעצם ה'חיות' של שפה. בלי זה, לא היה לה קיום.

אם כן, ישנם מלים, שמקורם הראשון הוא מלשון הקודש. למרות שבפועל היום בלשון הקודש אינם בשימוש, אבל הם נשארו באותה השפה ההיא. וזהו ה'טט' בכתפי, וה'פת' באפריקי. אותו הדבר לגבי מה שכתב רש"י על הפסוק לא תתעמר בה ודברים כ"א, י"ד, וז"ל, לא תשתמש בה. בלשון פרסי, קורין לעבדות ושימוש, עימראה. כל המלים הללו, אין פירושו שהתורה כתבה בלשון אומות העולם, אלא אדרבה. אמנם היום, מלה זאת קיימת רק בלשונם, אבל הדבר בעצם התחיל אצלם מלשון הקודש. יש לכך הרבה הוכחות, אבל זהו נושא בפני עצמו.

נחזור לעניינינו, מהרי"ח בעל ספר כף החיים, לא הביא את דברי המשנ"ב, כיון שכנראה זה היה דבר שהתחדש אצל האשכנזים, ובדרך כלל הדבר אינו מובא בכל האחרונים הרגילים, ולא היה לנגד עיני בעל כה"ח.

תמיד הכלל הוא, כי כל דבר שהוא מכוון כנגד מספר מסויים, אם הוספת עליו, זה אינו מזיק. לכן גם אם לפי אותה שפה יוצא פחות מרמ"ח תיבות, יכולים להוסיף עליהם ולכוון את המספר. ואם יש תוספת, לא נורא.

לדוגמא, הרי במצות לולב, אנחנו מרבים בהדסים. א"כ לכאורה, קילקלנו את הרמז, שהוא שלשה הדסים ושני ערבות, לולב ואתרוג, ביחד שבע. ואנחנו עושים הרבה יותר משלשה הדסים. לכאורה, לפי הסודות של דברים, שיש בזה מספר מסויים, א"כ קילקלנו זאת. אין את הרמז לשבע מדות העליונות.

יתירה מכך, ניקח הלכה שהיא כתובה במפורש בשו"ע [או"ח סי' רס"ג סעיף א'], יהא זהיר לעשות נר יפה. ויש מכוונים לעשות שתי פתילות, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אמנם מצד הדין, צריך להדליק נר שלשבת, כמו בנר חנוכה, שמספיק נר אחד בלבד, גם בשבת מספיק להדליק נר אחד. אבל מדליקים שנים, אחד כנגד זכור, ואחד כנגד שמור. אבל אם האדם רוצה להדליק, שלש נרות, כנגד אברהם יצחק ויעקב. או ארבע, כנגד שרה רבקה רחל ולאה. או ישנם המדליקים, כנגד מספר הילדים שלהם. או שבע, כנגד אינני יודע מה... ישנם כל מיני מספרים, עם כל מיני רמזים. כל אחד רוצה לכוון, כנגד דבר מסויים. האם הדבר מזיק? הרי אתה אמרת, שמדליקים שנים, אחד כנגד שמור והשני כנגד זכור. א"כ, אם ידליקו למשל כנגד מספר הילדים, אזי קלקלת את הרמז. בארמ"א ואומר, ויכולין להוסיף ולהדליק שלושה או ארבעה נרות, וכן נהגו. האשה ששכחה פעם אחת להדליק, מדלקת כל ימיה שלושה נרות כי יכולין להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר, ובלבד שלא יפחות. הדבר אינו מקלקל את הרמז, כיון ש'בכלל מאתיים, מנה'. אם אתה מדליק שלוש, או עשר, יש בזה גם שתיים. א"כ, למה בכ"ז כתוב את המספר? בכדי שלא תפחית, שלא תמעט.

ובעצם, זאת גמרא מפורשת במסכת ראש השנה [דף לב ע"א], אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. דהיינו, אומרים בכל ברכה, עשרה פסוקים, כנגד עשרה מאמרות, וכמובן שחז"ל מתכוונים כנגד עשר מדות העליונות, הדבר מכוון כנגד זאת. אבל כתוב [שו"ע סי' תקצ"א סעיף ד'], ואם רצה להוסיף על אלו עשרה, רשאי. א"כ, מותר להוסיף. כיון שאם תאמר שנים עשרה פסוקים, יש בתוכם גם עשרה. אמנם הוספת, אבל לא גרעת.

לכן, הכף החיים לא יכל לבוא ולהגיד את הנימוק הזה, שלא יהיו רמ"ח תיבות.

בואו ונבדוק, מה חידשתי פה? חידשתי קושיא ותירוץ, אבל הכל הוא לפי הכללים הידועים. הדבר פשוט וברור, העברנו משם לכאן, וממילא בעצם אין כאן חידוש. אמרתי זאת רק בתורת משל.

בספר מנחת יהודה למהר"י גופאן [בהקדמה עמ' כ"ה], הביא שאלה מעניינת, הקשורה לעניינינו, וחושבני כי אפשר להתאים בין הדברים. הוא שואל שאלה דומה, וז"ל, הנה בזמן התנאים, היו באים המלאכים לשמוע אותם החידושים. מלאכי מרום היו באים לשמוע את חידושי התנאים, באו לשמוע 'חידושי תורה'. כנראה למלאכים עצמם, אין חידושי תורה, אין להם אפשרות של השגה, לכן הצדיקים הם גדולים ממלאכי השרת. למלאכים יש, רק את מה שיש להם. מצד אחד, אין להם יצה"ר. ומצד שני, אין להם כח להוסיף יותר. מה שהם, כך יישארו. זה לא כמו בני האדם, שמצד אחד יש להם יצה"ר, הם יכולים להתקלקל, ומאידך הם יכולים להתעלות, להשיג דברים גבוהים ביותר. אם כן, המלאכים רוצים לשמוע חידושים, ולכן הם היו באים לעולם הזה. א"כ הוא שואל, ומאי טעמא בדורות הללו, ואפילו בדורות האר"י זצוק"ל, שהיה מגלה כל כך סודות עליונים, ולא היה נראה אש ומלאכים?

שערי יצחק – השיעור השבועי

אותו ספר, ומנא ליה? זה לא שהוא ראה את הספר, ואמר זאת כביכול בלשון מעצמו, אלא בטוח שהוא לא ראה זאת.

אמנם ישנם כאלה לצערנו, הגונבים חידושי תורה. ישנם אפילו ספרים שלמים, אשר הועתקו מספרים אחרים. אבל כבר תפשו את כל הזיפנים הללו. אולם בדרך כלל, ישנה מציאות אחרת.

לדוגמא, אם מכירים את הדורש זאת, ויודעים שאינו מכיר זאת ממקום אחר. אין לך שום חשש וחשד, כי אולי נודע לו דבר זה, בודאי שאינו יודע. אלא אמרינו, דילמא בר מזליה, וכיוון לדעתו, ויש לו משורש נשמתו, ובשביל זה יודע לדרוש ולומר דברים שלא ראתה עינו, יען כי כבר נשמתו אמרתם בגלגול אחר.

בכדי לשבר את האוזן, אביא לפניכם מה שראיתי דבר מעניין מאד, בספר 'היא שיחתי' (חלק ב' עמ' תתשפ"ו). הוא כותב סיפור נפלא, אקרא לכם זאת, רבי חיים פלטיאל זצ"ל מחכמי ירושלים, היה גאון עצום, בקי בכל חדרי תורה. היה לו שם לא מצוי, הרב רבי חיים פלטיאל. זה נקרא שם 'פלאי', כי מי נקרא כך? אמנם ישנו 'פלטיאל בן עזון', אבל לאף אחד לא קוראים היום בשם פלטיאל. השם הוא פלאי, דהיינו אינו מצוי. לא שאינו קיים בכלל. זה כמו השם צלפחד, מי שיקראו לו כך כיום, זה יהיה משונה. אולי ישנו 'אחד מעיר ושנים ממשפחה', ששם פלטיאל, וזה נקרא פלאי. הרי מצינו בהלכה, לגבי הלכות כיבוד אב, כי אם השם של אביו הוא פלאי, לא יקרא לאדם אחר ששמו כשם אביו בשם הזה [עיין שעה חיו"ד הל' כיבוד אב"א סי' קס"ב ס"ה]. וכן לגבי הרב.

מאיישיוק הגיע ר"ח פלטיאל לירושלים, שם קבע משכנו בשכונת בתי נייטין, והיה הוגה בתורה ללא הפוגות בביהמ"ד אוהל שרה במאה שערים. מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל], שבצעירותו היה עוסק עמו בדברי

שמעתם שאלה? למה בדורות האלה, המלאכים אינם באים לשמוע? מדוע לא שמענו על דבר כזה? אולי מישהו יאמר, כי אכן היו מלאכים. הנה שמענו, שלמרן הבית יוסף, בא מלאך מגיד מן השמים. אבל, למה הוא בא, לשמוע או להשמיע? הוא לא בא לשמוע את הבית יוסף, אלא הוא אמר חידושים לבית יוסף.

שאלה מהקהל: כתוב שמי שלומד בחצות הלילה, המלאכים שומעים אותו?

תשובת מרן שליט"א: זה לא קשור. כתוב על הפסוק 'השמיעני את קולך', שהקב"ה משתעשע עם הצדיקים בגן עדן, וכביכול באותו הזמן, 'השמיעני את קולך'. אבל זה לא שהם יורדים לעוה"ז. אמנם ישנו מאמר בזהר הקד', לגבי ליל הסדר, שפמליא של מעלה 'מתכנשין ואתיין למשמע', הם מתכנסים לשמוע את ליל הסדר. אבל מדובר על מה שאנו מספרים ביציאת מצרים, אבל לא לחדש חידושים. א"כ הקושיא היא, מה עם כל החידושים שיש לנו? הרי כל הארונות שלנו מלאים בחידושים, כל ספרי גדולי עולם, א"כ למה המלאכים לא באו מן השמים לשמוע את החידושים הללו?

והוא עונה כך, אלא ודאי, שכל מה שאומרים בזמנים הללו, הן דברים שאין בהם חידוש. אין למלאכים מה לשמוע. אלה אינם חידושים. ועוד, מפני שהם נשמות ישנות, כמו שכתב האר"י זלה"ה. יכול להיות שכבר היית בגלגול הקודם בעוה"ז, וכבר אז אמרת את אותו החידוש. זה לא שעכשיו באת לעוה"ז, וחידשת זאת כעת. כי בעצם, החידוש הזה כבר נשמע, הוא כבר כתוב וידוע למלאכי עליון. הם כבר יודעים את כל החידושים האלה. והטבע מכריע לזה, שכמה דברים דורשים בני אדם, הן בנגלה והן בנסתר, אם תשמע דרשן, האומר חידושים, או פשטן, לא משנה, בכל חלקי התורה, או פסק הלכה, ורובם ימצאו בספרי הקדמונים. כשתחפש תמצא שהדבר כבר כתוב בספרי הקדמונים. ומי שאמרם, לא ראה

תורה בביהמ"ד הנ"ל, הגדיר אותו כ'ש"ס איד', יהודי של ש"ס. ואכן דמותו של אותו זקן, חקוקה עדיין על לוח לבם של זקני ירושלים, הזוכרים אותו כמי שעניו כיונים על אפיקי הש"ס. רבי חיים פלטיאל, נסתלק ללא זש"ק לפני למעלה מחמשים שנה, ומנוחתו כבוד במעלה הר הזיתים. כדרכם של רבים מיקירי ירושלים, נוהג היה להיכנס בקביעות לביתו של רבה של ירושלים הגרצ"פ פראנק זצ"ל, אשר קירבו וחיבבו מאד, והיתה ביניהם אהבת עולם. כדרכו בקודש, היה הגרצ"פ מציין בכתביו, דברים ששמע מפי תלמידי חכמים. בתוכם, הביא קושיא ששמע מרבי חיים פלטיאל, בעניין פדיון הבן בספק נפל. אם כן, הוא היה גברא רבא.

לתדהמתם המוחלטת של עורכי הספר הדרת קודש מהגרצ"פ פראנק, מצאו כי נושא זה כבר נידון ע"י אחד מהראשונים מבעלי התוספות, שאף הוא נקרא בשם הנדיר למדי רבי חיים פלטיאל. וספרו שהיה ספון כל השנים בכתב יד עתיק, ראה אור רק לפני מספר שנים, ללא שרבי חיים פלטיאל מאייששוק יכל לראותו. מצאו חידושי תוספות, בכתב-יד. מאיפה יגיע אליו הכתב-יד הזה? במכון הרב פראנק מספרים, כי סיפרו על הגילוי המופלא והמעניין לגדולי התורה, ומרן הגר"ש אלישיב שליט"א ששמע על כך, השתומם מאוד על עניין מופלא זה. לפי המצב, הוא לא היה יכול לראות את הספר הזה, ואין אפשרות שהוא הגיע לספר זה באלו נסיבות. הדבר פלא. זהו אותו השם בדיוק. הבאתי זאת, רק בכדי לאמת את הנקודה שאמרנו לעיל.

לענייננו, יוצא כך. ישנם הרבה חידושים, שאנו חושבים כי הם חדשים, אבל בעצם הם כבר כתובים בראשונים. וגם אם הדבר לא כתוב, אזי אתה רק מדמה דבר לדבר ומעתיק ממקום למקום. אתה מסביר, שלפי זה, מובן דבר זה. אתה מביא זאת לכאן. אבל הדבר בעצמו ובמהותו, אינו חידוש.

ולגבי המשלים של המגיד מדובנא, פה יכולות להיות כמה הבנות. הרי בעצם, משלי המגיד מדובנא, באים רק בכדי להסביר דבר מסויים. בכדי למתק את ההסבר, הוא אומר זאת ע"י משל. ההסבר בעצמו, בהחלט יכול להיות שהוא אמיתי, אבל כל הרעיון בעצמו, יכול להיות שהוא כבר כתוב בספרים.

אולי בכדי לחזק זאת מאידך, נביא מה שבעל בית הלוי אמר על המגיד מדובנא, בדיוק הפוך מהגר"א. הוא אמר, כי מהשלים של המגיד מדובנא הם כ"כ אמיתיים, שלכל משל שהוא מביא, אפשר להביא ראיה לכך מהש"ס. א"כ איך נסביר זאת? אלא, שהדברים בעצמם, הם נכונים.

יתירה מכך, יש במשלים, כמה עניינים. יכול להיות, שהמשל הוא רק הסבר. א"כ מה זה משנה? אבל צריכים לדעת, כתוב על הגר"א, שכאשר הוא ראה את הספר מסילת ישרים של רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל, הוא אמר כי ברצונו ללכת להקביל את פניו. כזה מחבר גדול. הגר"א אומר, שבספר מסילת ישרים, עד פרק אחד עשר, אין שום מלה מיותרת. הגר"א ידע להבין זאת. הרי הרמח"ל, היה גברא רבא, א"כ הגר"א הבין בפנימיות כי כל מלה ומלה אצלו, שהיא במדה ומשקל ובמשורה. הגר"א הבין את המחבר. אבל אמרו לו, כי המחבר כבר נפטר.

בכל אופן, להגיד על דבר, שהוא חידוש אמיתי, זה אינו פשוט. א"כ לפעמים, ישנו משל, אבל הוא רק בכדי להסביר את הדבר. אמנם, ההסבר בעצמו, הוא נכון, אבל צריכים שגם המשל יהיה אמיתי. ועל זה אמר הגר"א, כי ישנם אולי רק שלשה משלים של המגיד מדובנא, שהם אמיתיים. דהיינו, שבמשל עצמו, יש אמת. הרמב"ם אומר ומביא אותו ר"י אברבנאל בס' ישועות משיחו, דפוס קניגסברג דף מ"ב סוף ד"ה והלימוד העשירין, כי לפעמים, במשל ישנם כמה פרטים שאינם מדויקים ולא

שערי יצחק – השיעור השבועי

בירושלים בצורה קבועה. שמתני לב שכשהרב מברך, הרב מפסיק בין ה' לאלדינו. יש לו קושיא על כך. בכל התורה כולה, הכוונה לחמשת חומשי תורה, תמיד הטעם של ה', הוא במוליך. דהיינו, לעולם אין הפסק בין ה' לאלדינו. נשמח מאד אם הרב יסביר את טעם ההפסק בברכה.

הוא שואל, למה להפסיק בין שם ה', לשם אלדינו? הרי תמיד, ה' אלדינו, הם ביחד. כגון בפסוק, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דְבָר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב לְאִמָּר [דברים א', ו'].

הערה מהקהל: אבל בקרית שמע, זה אינו כך? תשובת מרן שליט"א: נכון. זה בפסוק שמע ישראל. אבל כנראה, הוא הסתכל בחומשים שלדפוסים. אין לו "חלק"...

הערה מהקהל: בברכות ההפטרה, לא אומרים זאת ביחד?

תשובת מרן שליט"א: לא כולם. אנחנו מפסיקים בשם ה', בגלל הניגון, ולצורך הכוונה המיוחדת בשם השם. אתה צודק. וגם בברכה על ספר תורה, ישנם כאלה המחברים זאת. אבל, ישנם המפרידים.

נמצא ראשית, הקושיא מעיקרא אינה קשה. כיון שמצינו גם במקרא, שישנו לפעמים הפסק, בין שם ה', לשם אלדינו. כגון בפסוק, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד [דברים ו', ד']. שכן כותב על זאת מהרי"ץ בחלק הדקדוק, כי צ"ל "שמע, ישראל. יי", אלדינו. יי", אחד. דהיינו, ישנן שש מלים בפסוק, וכל אחת מופסקת מהשנייה. ז"ל מהרי"ץ זיע"א, פסיק בכל התגאון, בין תיבת יי", לתיבת אלדינו. וגם לפי הסוד, כך צריך להיות. כי בחינת כל שם, משונה מחבירו וכו'. א"כ יוצא, שישנו הפסק בין תיבת ה', לתיבת אלדינו. וגם למשל בפרשה שקראנו השבת [פרשת וארא] מצאנו זאת, בפסוק לְמַעַן תִּדְעַ פִּי־אִיּוֹן פִּי־יְיָ אֱלֹהֵינוּ

מתאימים, משום שהמשל בא רק בכדי ליפות את העניין. א"כ, זהו חסרון כביכול. אתה אומר משל, ולגבי הנמשל, אינך צריך פרט זה שבמשל, משום שהוא רק ליופי שלמשל. אם כן, ישנם כמה הסברים, מהו משל אמיתי, ומה אינו משל אמיתי.

שאלה מהקהל: יש אומרים זאת בסגנון אחר, ששלשת המשלים הללו נאמרו ברוה"ק. תשובת מרן שליט"א: זה סגנון אחר. בשם האדמו"ר מקוצק כתבו כך. גם מה שאמרתי בשם הגר"א, כתוב שהם שמעו זאת בשמו בע"פ. א"כ יכול להיות שאכן זה אולי אינו מדוייק. ובכלל, יכול להיות, שכיון שהגר"א לא כתב את הדברים הללו, אולי לא דייקו במסירת הדברים בדיוק. וממילא אפשר להסביר זאת אחרת, ולא דוקא לפי המלים. ובל"נ נרחיב ע"ז באחד מן השיעורים הבאים.

שאלה מהקהל: ישנו מעשה ידוע עם ת"ח אחד, שיגע באיזו סוגיא זמן רב, ועד שזכה לחדש את החידוש, הדבר ירד מן השמים.

תשובת מרן שליט"א: כן, זה היה מרן הבית יוסף, הוא התייגע כל הלילה עד שמצא את התירוץ לקושיא על הרמב"ם. אז הוא אמר, שהוא כבר הוריד אותו לעולם, ולכן התלמיד קלט אותו במהירות. יתכן גם להוסיף את זה, אפילו שזה חידוש אמיתי, מישהו אחר קלט אותו. אפשר לקשר את הדברים. [עיין בהרחבה בעניין זה בשיעור הבא].

תשובה לשואל, מדוע מרן שליט"א מפריד בברכה, בין שם אדנות לשם אלדים.

לפני שאברך על השתיה ששמו לפני, ברצוני להגיד לכם. מישהו שם לב לברכה שלי, ואקרא לכם מה הוא כתב לי על כך.

כותב פה ידידנו הרב שי תם הי"ו, תזכו למצוות על השיעור הנפלא במוצאי שבת קודש, אנחנו מעבירים אותו כאן בישיבת חובות הלבבות

ושמות ח', ו', גם שם זה מופרד, לפי הספרים שלנו. ויש עוד כיוצא בזה, כגון פִּי אֲנִי י"ז אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצֵיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבָלוֹת מִצְרַיִם [שמות ו', ז'], וזה בכל הספרים.

אולם למעשה, הנקודה היא אחרת. הרי כתוב, שצריך לכוון בשם ה', בקריאתו ובכתיבתו. בקריאתו צריך לכוון בשם אדנות, שהוא אדון הכל. ובכתיבתו, דהיינו באותיות הוי"ה, צריך לכוון שהוא היה הוה ויהיה. ממילא, יש צורך להאריך קצת בשם ה', בגלל הכוונה. גם אם בכל המקרא, לא היה הפסק ביניהם, אבל הרי עניין הכוונה בשם ה' הוא רק בברכות. מי שקורא בספר תורה, אין הלכה כזאת, שהוא צריך לכוון בשמות שבפסוקים. וכן לגבי מי שקורא ספר תהלים. וכדומה. אולי ישנם חסידים ואנשי מעשה, המתחסדים לכוון, אבל מצד ההלכה, כתוב בש"ע ואו"ח סימן ה' יכוון בברכות פירוש המלות. משמע שבקריאה, אין עניין לכוון. רק כאשר האדם מברך, הוא צריך לכוון. לכן, בשביל הכוונה בברכה, חובה לומר 'ברוך אתה ה'', לכוון באמירה, וגם צריך לנשום, ואז אלדינו וכו'. גם כאן צריך למשוך קצת, לכוון תקיף ובעל הכוחות כולם. וכפי שאמרתי, יש העושים כך, גם בברכות התורה, וגם בברכות ההפטרות, אבל לא רק בגלל הניגון.

חושבני, כי אכן ראוי להאריך. מי שיסתכל אצל האשכנזים, הם מדפיסים גם להפטרות, את הברכות עם הטעמים, והם עשו פשטא, גם בשם ה', וגם באלדינו. ב'מלך העולם', הם עשו זקף. אבל גם אנחנו, מנגנים קרוב לכך את הברכות הללו. בשם ה' מפסיקים קצת, אבל לא באלדינו.

ראיתי בחוברת 'בניין ציון' הלכות ומנהגים לימי השובבי"ם ודף ל"ד, שהוסיפו עוד דבר, הגאון רבי בן ציון אבא שאול, עורר כי בימי חייו האדם מברך יותר משתי מליון ברכות. ואם יברכם בכוונה כראוי, הנה שפרו איתו

ופעולתו לפניו. כשיבוא לבית דין של מעלה, יקבל שכרו מושלם, על כל ברכה וברכה. תקבל לפי הברכות. כמה מן הבושה תגיעהו, שבמקום שני מליון ברכות, יהיה לו כמה בודדים, כמה מעט מזער ח"ו.

אח"כ הם מוסיפים כאן בשם הגאון רבי יהודה צדקה, ר"י פורת יוסף, היה מורה שירגיל אדם עצמו בכך, וצריך לחלק הברכה לשלשה חלקים. יאמר, ברוך אתה ה', ויפסיק מעט. שוב יאמר, אלדינו מלך העולם, ויפסיק מעט. ואח"כ יסיים הברכה. כדי שלא יזרקנה מפיו, בבת אחת. ועל ידי זה, יתן דעתו לכוון כראוי. אולי האנשים, אינם שמים לב לזה כ"כ. אבל זה אינו חידוש גדול. ברור שאם רוצים לכוון בשם ה', אי אפשר להמשיך ולהגיד זאת ביחד, מבלי לכוון. ומה שהעולם אינו נוהג כך, כנראה שהם אוחזים, שזאת אינה הלכה, ואין חובה בזה. אבל הדבר אינו פשוט, ובודאי שראוי להשתדל לעשות כן.

דרך אגב, כיצד הוא הגיע לשתי מליון ברכות? החשבון הוא פשוט. הוא עשה חשבון, מאה ברכות בכל יום, כפול שס"ה ימים. הרי שנה ממוצעת, היא שס"ה ימים. בשנה פשוטה, יש שנה ימים. ובשנה מעוברת, יש שפ"ה ימים. א"כ הוא לקח את הממוצע, שזה בערך שס"ה ימים, כפול שבעים שנה. ימיו של אדם, ימי שנותינו בהם שבעים שנה, א"כ זה יוצא יותר משני מליון. אבל כנראה, עד ה'בר מצוה', הוא הוריד זאת מן החשבון. לפחות שיכווין אחרי הבר מצוה. ממילא זה יצא בממוצע, פחות או יותר כך. אבל אם אמנם נגיד שבעים שנה, זה יוצא שתי מליון וחצי ברכות, כמדומני ועוד חמש מאות וחמשים ואחד. וזה רק לפי מאה ברכות בכל יום, אבל לפעמים הרי ישנן יותר. כעת, אני אגיד את הברכה, ואתם תכוונו בעניית אמן, ובעזרת ה' נזכה לעניין נשגב זה של ברכות, כל המברך מתברך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

'בזכות אותיותיו, בזכות נקודותיו, ובזכות טעמיו, הכוונה על הטעמים האלה. למשל בתפילה על הפרנסה, כאשר אומרים 'סודותיו, מוסיפים 'שניקודו אחד מן הניקודים שכיוונו בהם וכו'. אבל בנ"ד, לא אמרו ש'כיוונו'. א"כ מובן, כי 'הסודות' היינו, הסודות שהם נעלמים. סודות לא מגלים אלא ליחיד-יחידים. אבל לגבי האותיות והנקודות והטעמים, מובן כי בד"כ מתכוונים לטעמים ממש.

בעניין תענית שני וחמישי בימי השובבי"ם, ומה פירוש התיקון 'לשמור שבת כהלכתו ולענגו'. בשלחן ערוך המקוצר וחלק ו', אבן העזר חלק קדושה, ישנו את סימן ר"ד, הנוגע לימי השובבי"ם. כבר שמו לב לכך, כי ר"ד, בגימטריא צדי"ק. ומי שעוד ישים לב, יראה כי יש בסימן זה, ח"י סעיפים. כי היסוד, נקרא ח. יצדיק חי עולמים'.

כתבתי בס"ד שם בסעיף י"ז כך, מה טוב אם יוכל לעשות סיגופים ותעניות כמבואר בספרי המקובלים. ובפרט מסוגלים לזה ימי שני וחמישי של-פרשיות שסימנם שובבים תת, דהיינו ראשי תיבות ש'מות ו'ארא ב'א בשלח י'תרו מ'שפטים ת'רומה ת'צוה, ובפרט בשנה מעוברת.

אח"כ בסעיף הבא, מובאים סגולות ועצות, כמה תיקונים, חוץ ממה שכתבנו באמצע הסעיף הקודם, ועיקר התיקון הוא בלימוד תורה בעמל ויגיעה. כפי שדיברנו מקודם, בעניין לחדש חידושי תורה. כי כאשר האדם עמל ויגע בתורה, בכדי לחדש חידושים, הוא צריך 'לשבור את הראש'. א"כ, זהו תיקון לפגם המחשבה והרהורים רעים, מדה כנגד מדה, וממילא הדבר מועיל גם לעניין זה. אבל בנוסף לכך, מובאים פה [בסעיף י"ח] תיקונים נוספים, ואחד מהם הוא והרביעי שבהם, לשמור שבת כהלכתו ולענגו.

דרך אגב, קיבלנו עוד שאלה מעניינת מישיבת חובות הלבבות, מאת ידידנו הרב שמעון יצחקי הי"ו, הוא שאל שאלה בקשר למה שדיברנו בשיעור הקודם, מעניין מה תגידו על כך.

הבאנו את השאלה של בעל שת"ז, שכותב שזהו שקר גמור, מה שאומרים 'בזכות טעמיו', כאשר קוראים את שה"ש בלי טעמים. אבל שואל הרב יצחקי, לכאורה, הרי אח"כ כתוב 'בזכות סודותיו ושמותיו וצירופיו ורמזיו היוצאים ממנו'. נו, מי כיוון את הסודות? מסתמא אף אחד לא כיון אותם. עוד הוא שואל, מי אמר שהכוונה ב'טעמיו', לטעם פשטא, או אתנחא, או זרקא, וכדומה. אולי הכוונה היא, להסברים שלהם. א"כ, כמו שלגבי הסודות, אף אחד לא כיוון ולא אמר את הסודות, אותו הדבר לגבי הטעמים. כלומר, הטעמים, איפה שהם כתובים, בתוך הספר. וכמו שהטעמים בספר, גם הסודות בספר. א"כ, מי אמר שצריך להגיד את הטעמים?

נקרא את לשון מכתבו. לכבוד וכו'. בשיעור השבועי האחרון, לגבי שה"ש, וקושיית השת"ז כיצד אומרים ביהי רצון ובזכות טעמיו. בעניותי, לא הבנתי קושייתו. שהרי אומרים ג"כ ובזכות סודותיו, וכי כולם כיוונו לסודות הנוראים שבו? ואולי הכוונה בכלל לטעם הדברים, ולא לטעמים במובן מנגינות. והדבר מסתדר, מבחינת שהטעמים זה הפשט יותר, וסודות זה טעם הנזכר, מן הקל אל הכבד ע"כ. תחשבו על זה. יש לו עוד שאלות, בעז"ה ובל"נ נענה עליהן בפעם אחרת.

בתשובה להערה מהקהל: כמו שאת הסודות לא כיוונו, כך גם את הטעמים לא אמרנו. הסודות הם סודות, במקומם ושיעורם, א"כ גם הטעמים הם בספר. וזהו 'בזכות טעמיו'. כך הוא מציע לתרץ.

אבל האמת היא, שבד"כ כאשר אומרים 'טעמים', מתכוונים לטעמים ממש. כשאומרים

לכאורה, מהו הפירוש? הרי כל יהודי, צריך לשמור את השבת. על מי מדברים? וכי על גוי? על רשע? אתה אומר תיקון לחטא, 'לשמור שבת כהלכתו ולענגו, אבל בלא"ה הרי כל אחד צריך לשמור את השבת כהלכתו. א"כ במה זהו תיקון?

למעשה, זאת שאלה כבר על הגמ' במסכת שבת [דף קיח ע"ב] האומרת, א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו, אפי' עובד ע"ז (כדור) אנוש, בספרים האחרים כתוב 'כדור אנוש', הם תיקנו זאת, אבל הגירסא המקורית היא, 'כאנוש'. מהרש"ל תיקן 'כדור אנוש', בגלל שרש"י אומר, דור אנוש – התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד') אז הוחל לקרוא וגו'. אבל ברי"ף, ובכל הראשונים, בכל הספרים הישנים כתוב 'כאנוש'. מוחלין לו. שנאמר (ישעיהו נ"ו, ב') אֲשֶׁרִי אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה-זֹאת וּבֶן-אָדָם יִחְזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שִׁבְתָּ מִחֻלּוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת פְּלִי-רָע. אל תקרי מחללו, אלא מחול לו.

לא כולם יודעים, גם אני שכחתי זאת, רק השבוע שמתתי לב שוב לכך, כי בפסוק 'אשרי אנוש יעשה זאת', זהו 'אֲשֶׁרִי' בגעיא. הרי הסברנו בעבר [שיעור מוצש"ק שלח לך ה'תשע"ג], למה יש 'אֲשֶׁרִי', ויש 'אֲשֶׁרִי', ויש 'אֲשֶׁרִי'. כעת זה ממש מתקשר הפלא ופלא. רמז להשראת השכינה הקדושה. הרי כתוב, כי השבת, רומזת לשכינה. לכה דודי לקראת כלה, זה רומז לשכינה. א"כ זהו 'אֲשֶׁרִי', דהיינו, בזכות שמירת שבת, הדבר משרה את השכינה. 'אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בד'. זה ממש מדהים. מה שמפליא, כי רק מהרי"ץ זיע"א מעיר ע"ז בחלק הדקדוק, שכך הוא בספרי תימן. אבל אפי' בכתר בן אשר, אין שם געיא. וכן בכל הספרים האחרים. הדבר מעניין, שרק אצלינו זה כך. ולפי הטעם שאמרנו, זה ממש מיוחד.

בכל אופן, צריכים פה לדייק, מה זה 'כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד ע"ז "כאנוש" מוחלין לו? מה הפירוש 'עובד ע"ז כאנוש'? מה היה המיוחד באנוש?

הפרישה [או"ח סי' רמ"ב] אומר כך, נראה לי שלכן אמר כאנוש, לפי שאנוש עבד ע"ז בטעות, שטעה לומר שראוי לעבוד ולחלוק כבוד לכוכבים ומזלות, כמו שהאריך הרמב"ם בתחילת הלכות ע"ז [פ"א הל"א]. ואם אחד עובד ע"ז בטעות זה, ומשמר שבת כהלכתו, מוחלין לו. דהיינו, הם טעו. הם חשבו, כי אדרבה, זהו רצון ה'.

אינני מביין זאת כ"כ, כי הרי בעצם, כל אומה ולשון, כל אחד עם הטעויות שלו. הרי למעשה הם טועים. למשל, הערבי חושב כך, והאחר חושב כך, כל אחד חושב שאמונתו היא הנכונה, והם טועים וחושבים שזהו רצון ה'. וברוך ה', שלא שם חלקנו כחלקם וכו'.

הטורי זהב, שואל שאלה אחרת. הרי מה נפשך, אם האדם עובד ע"ז, וכי אם הוא ישמור שבת, מוחלין לו? הדבר בלתי מובן. האם הוא חוזר בתשובה, או שלא? אם חוזר בתשובה, אזי נגמר, מה הנקודה במה שישמור שבת? וכי צריך למחול לו על הע"ז, בשביל שישמור שבת? וז"ל הט"ז [בסימן רמ"ב], איכא למידק, אי לא עשה תשובה, שבת מאי מהני? ואי עשה תשובה, שבת למה לי? ונראה דמיירי שעשה תשובה, אלא דתשובה לא מהני שיהא מוחלין לו. כדאיתא בפ' יוה"כ, עבר על כריתות ומיתות בי"ד, תשובה תולה ומיתה ממרקת. קמ"ל כאן, דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו, מהני תשובה שיהא נמחל לו.

דהיינו, הרי ישנן עבירות חמורות, כגון כריתות ומיתות בין דין, והתשובה אינה מספיקה עליהם. אלא, 'מיתה ממרקת'. זאת טעות, הפרי מגדים כבר מעיר, שצ"ל 'יסורים

שערי יצחק – השיעור השבועי

ברישא? אומר רבינו אביגדור [מובא בספר חצי מנשה עמ' 15], כי הכוונה, 'ברא אותו, אותו עשה בצלמו, אבל צלם זרעו ישתנה, שנאמר 'ולשת יולד בן, ויקרא שמו אנוש, אז הוחל לקרוא בשם י"י. חילל. דהיינו, הקב"ה ברא את אדם הראשון בצלמו, אבל אח"כ היה שינוי. מהו השינוי? לפי שאמר לו אנוש לשת, הרי שת, הוא בנו של אדם הראשון, ואנוש הוא הבן של שת, א"כ הוא שאל אותנו, אבי, מי אביך? הרי הוא לא ראה את האדם הראשון. אמר לו, אדם. ומי הוא אביו? אמר לו, אין לו אב ולא אם, אלא הקב"ה גיבלו מן העפר. טוב, מה אתה אומר? שהקב"ה עשה אותו מן העפר? הלך ולקח רגבי עפר, ועשה צלם. לקח עפר, עשה בון, ועשה דמות של אדם. והוא קורא לאביו ואומר לו, אבי, הנה אני עשיתי כך, ואין כלום. א"כ, איך הקב"ה עשה זאת? זה אינו הולך ואינו מדבר.

אמר לו, הקב"ה נפח באפו נשמת חיים. נכון זה חול ועפר ומים, אבל זה כלום, אלא הקב"ה נתן בו רוח חיים. הלך ועשה בן, ונפח באפיו של-צלם. בא שטן, ונכנס בו. והיה דור אנוש טועה אחריו. זהו 'אז הוחל, חילל שם ה'. בא הקב"ה, והיפך דמותם לדמות קוף, לדור הפלגה. עכ"ל רבינו אביגדור.

עניין זה, מובא יותר באריכות, בספר הניצחון [ספר הניצחון ישן, דף ל"ג] וז"ל, אז הוחל לקרוא בשם י"י, עבודה זרה קראו בשם ה'. וקבלה יש מרבינו יהודה החסיד, שבימים של אנוש, באו דורו ושאלו מאנוש, אנוש, הלא תגיד לנו, מאין באו בני אדם? אמר להם, הקב"ה בראם. אמרו לו, כיצד עשה? אמר להם, צָבַר עפר וגיבלו, ונפח בו נשמת חיים. אמרו לו, איך אפשר דבר זה להיות? תראה מעשה בידיים, בתבניתו ובמתכונתו כאשר עשה. אנחנו רוצים לראות דוגמא, איך יכול להיות דבר כזה? תראה לנו זאת, תעשה באופן מציאותי. והכריחוהו. עד שלקח אנוש עפר, ואחר כך

ממקרים'. לכן באים כאן לומר לך, כי תשובה כזאת, תעלה לרצון, ולא צריך גם יסורים, או מיתה לפי הלשון בט"ז כאן. אלא, שע"י שמירת שבת, התשובה כבר תועיל לו, באופן ובמצב הזה.

נראה לי בס"ד, לפרש אחרת את העניין של 'עובד ע"ז כאנוש'.

הרי, ישנה כאן שאלה נוספת. לכאורה, מה הפירוש 'משמר שבת', מה זה 'משמר'? הלא ישנו הברל, בין 'שומר', ל'משמר'. למשל, לגבי מצה, העולם אומר 'מצה שמורה'. אבל אנחנו רגילים לומר, 'מצה משומרת'. כך גם כתוב בהרבה ספרים, 'מצה משומרת'. למה? כי לא מספיק לנו מצה שמורה, אלא אנו צריכים מצה משומרת, שהרי אנחנו מחמירים גם על 'חזור וניעור'. אצלנו, המצה צריכה שמירה כפולה. א"כ, ה"ה בנ"ד. 'משמר' אינו כמו 'שומר'. אבל בעצם, היכן זה כתוב? הרי בפסוק כתוב, 'שומר שבת מחללו'. מאיפה רבי יוחנן אמר, לשון 'משמר'? אלא כנראה, שהוא לקח זאת מהסיפא של הפסוק. **וְשֹׁמֵר יְדוֹ מַעֲשׂוֹת פְּלִיטָה. המפרשים מסבירים, כי הכוונה היא על עבירות אחרות. כנראה, לפי מה שרבי יוחנן דורש פה, הכוונה 'שומר' ועוד 'שומר'. "שומר שבת מחללו", וגם "שומר ידו מעשות כל רע".**

לגבי השאלה, מה הפירוש 'עובד ע"ז כאנוש'? צריכים בעצם לראות, מה עשה אנוש? כבר הבאתי זאת בעבר [שיעור מוצש"ק תולדות ה'תשע"א], אבל כדאי להזכיר זאת שוב.

הפסוק אומר, **וַיְבָרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ [בראשית א', כ"ז]. לכאורה, יש פה כפילות. הרי כבר כתוב ברישא, 'ויברא אלדים את האדם בצלמו', א"כ למה בסיפא הוא חוזר אותם מלים בהיפך, 'בצלם אלדים ברא אותו'. הרי זה מה שכתוב**

נפת באפו נשימתו. כדי להראותם רצה לתת להם דוגמא, בכדי להמחיש להם, כיצד עשה הקב"ה. ואז בא השטן, להזדקק במעשה הזה. ונעשה צלם ההוא חי. יצר הרע, השטן תפס זאת, ונעשה הצלם ההוא חי. נכנס בו השד. וטעו כל אותו הדור אחריו, ועשאוהו לע"ז. ואז הוחל לקרוא העבודה זרה בשם ה'. ומן היום ההוא והלאה, כל הזונים אחריו עושים צלמים כדמות בני אדם. יש פה חידוש. הוא אומר לנו, כי עד כה, עשו כל מיני פסלים, בדמות שמש או וירח, אבל לעשות צלם בדמות של בן אדם, הדבר התחדש בדור של אנוש. ויתכן כי גם אנוש עצמו טעה בצלם זה בסוף, בראותו שאותו עפר חי. והרמב"ם לא ידע מעניין זה, כנראה מדבריו בתחילת הל' ע"ז, ואכמ"ל.]

מעתה חושבני, כי הפירוש הוא כך. כל מי שמחדש אמונה בעולם, מביא איזה דעה, משהו שהוא המציא, יכול להיות שהוא בעצמו כבר חזר בו והתחרט, אבל הדעה שלו כבר נכנסה לאנשים, הרבה אנשים כבר נמשכו אחריו, זה נקרא 'אפילו עובד ע"ז כמו אנוש', שהוא המציא וחיידש איזה אמונה בעולם, דעה בעולם, גם כאשר הוא בעצמו יחזור בתשובה, מה זה יעזור לו? הוא חזר בתשובה, אבל אלף אנשים, עשרת אלפים אנשים, מי יודע כמה אנשים, נמשכים בסוף אחריו. והם לא חזרו בהם, אלא ממשיכים בדרך שלו, כי כבר נכנס להם בראש מה שהוא הכניס להם. להם אין שכל כמוהו. נו? מי יחזיר את כולם בתשובה? על זה אומר לנו ריו"ח, כי שמירת שבת, אם הוא ישמור שבת, שזה השורש של האמונה, זה מחזק ויכול לתקן את העניין הזה.

לגבי השאלה, מה נקרא 'לשמור שבת כהלכתו'? מהו המושג 'כהלכתו'? ישנם כמה פירושים בעניין זה.

הבן יהודע [על ספר ישעיהו, מס' שבת שם] כותב כך, יש לדקדק תיבת 'כהלכתו', לשון יתר הוא. ונ"ל בס"ד, דהלכות שבת הם ט"ל

מלאכות. ואמרתי טעם למספר זה, מאת השי"ת היה כך, לעשות אזהרת שבת כמספר ט"ל, לרמוזו אע"פ שחומר האדם מצד טבעו יראה את השבת כמשא כבד מכח אזהרותיו, הנה האדם צריך להתגבר על חמרו, וישמור שבת במנוחה, שיהיה נוח לו בשמירתו, כמו הטל שיורד בנחת. וכמ"ש תזל כטל אמרתני. וז"ש כל המשמר שבת כהלכתו דייקא, ר"ל תהיה נוחה עליו שמירתו, כמו הטל הרמוז בהלכות השבת. דהיינו, ישנן ט"ל מלאכות שבת, בכדי שהאדם יהיה כמו טל. הרי ידוע, כי הגשם יורד בגבורה, גבורות גשמים. ואילו הטל יורד במנוחה. ישנו אדם השומר אמנם שבת, אבל הוא עושה זאת באופן 'כבד', לוקח זאת בקושי. לכן אומרים לו, תעשה את הדבר בקלות, כמו הטל. זה נקרא 'כהלכתו'.

או יובן הכוונה, כמו הטל שיורד בהסתר, כן האדם ישמור השבת בהסתר, שהוא הרהור הלב. וכיון דשומרו גם בהרהור שהוא בהסתר, אז כדאי הוא לכפר אפילו על עון ע"ז. דהיינו, ישנם דברים, שהם אכן מותרים בשבת, כמו שכתוב על הפסוק ממצוא חפצך ודבר דבר [ישעיהו נ"ח, י"ג], אומרת הגמרא [שבת קנ ע"א], דיבור אסור הרהור מותר. זהו אינו דבר שבגלוי. כי בעצם, מצד הדין, הרהור מותר, לא עשית שום עבירה. אבל הדבר אינו מושלם. אולם בהסתר, דהיינו בהרהור, יש פה פגם, למרות שבעצם זה אינו חיוב.

החפץ חיים [על מס' שבת שם, עמ' קל"ט] אומר פירוש אחר, בעניין 'שומר שבת כהלכתו', וז"ל, ולברר העניין נקדים מה שאמרתי על הפסוק שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים ה', י"א], דהנה גדר השמירה ידוע שהוא ממלאכה, כמו שאמרו חז"ל [ברכות דף כ ע"ב ע"ש ברש"י]. ומה שאמר 'כאשר צוך', הנה חז"ל פירשו דהכוונה כאשר צוך במרה, קודם מתן תורה וכו'. אך לפי פשוטו, נוכל לפרש דהכוונה 'כאשר צוך' הוא דוגמא דמאי דאמרינן בגמרא על הקרא

שערי יצחק – השיעור השבועי

בדברים שיש מקום להקל בהם מעיקר הדין, באופן שכיוצא בהם בהלכות אחרות המנהג להקל בהם, מכל מקום בהלכות שבת יזהר לקיימם בכל הדקדוקים, ולא יסמוך על הקולות שיש בזה. דהיינו, יש פה דיוק. אם היה כתוב רק 'המשמר שבת', בלי המלה 'כהלכתו', א"א לומר שאם האדם יעבור על איזו מלאכה, שהוא נקרא 'שומר שבת'. זה בודאי שלא. אבל, אם הוא משמר שבת 'כהלכתו', דהיינו שהוא עושה זאת עם כל החומרות, גם בדברים שמצד עיקר ההלכה אינו חייב בהם, תהיה לו הזכות הזאת, הוא יהיה במדרגה כזאת, שאפילו אם הוא עובר ע"ז כאנוש, מוחלין לו.

דרך אגב, לגבי מה שהבאנו מקודם, לכאורה ישנה שאלה, ואולי זאת קושיא על דברי הט"ז, שהרי הט"ז אומר, כי המדובר שהוא חזר בתשובה, ובכל זאת תשובה זאת תועיל לו רק לכך שלא יצטרך לחכות למיתה או ליסורין. אבל לכאורה, הרי כתוב 'אפילו עובד ע"ז כאנוש', משמע כי הוא ממשיך לעבוד, הוא עדיין עובד ע"ז, א"כ איך הוא חוזר בתשובה? לפי הט"ז, צריך היה להיות, 'עבד ע"ז', מלשון עבר, ולא 'עובד ע"ז'. כלומר שהוא עבד לפני זמן, וכעת הוא כבר חזר בו, ואינו עובד.

לכן נראה יותר פירושו של מרן הבית יוסף, ובעצם היסוד מתחיל מפירושו של מהר"י אבוהב [על הטור שם], המרחיב על כך יותר, וז"ל, אם אדם שומר שבת כהלכתו, מצד מאמר ה' יתברך כדת וכהלכה, הכרח הוא שאמונתו בע"ז הוא אמונה נפסדת. אינו עובד אותה אלא לתכלית-מה מהבלי העולם. ומזה הצד, ראוי שיהיה מחול לו. דהיינו, נכון שהוא עובד ע"ז, אבל כיצד מאידך הוא שומר שבת? משמע, כי מה שהוא עובד ע"ז, זה משום שיש לו איזה שיקול מסויים, של פרנסה וכדומה, שבגלל כך הוא עושה זאת. דהיינו, זה לא שהוא מאמין בע"ז, כי הרי מצד שני הוא שומר שבת מתוך אמונה שלימה, א"כ לא יכול להיות

ד'זובחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתך'. וכי היכן מצינו שנצטוו משה? אלא מלמד שנצטווה על-פה בהלכות שחיטה, [דהיינו שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור]. וזהו 'כאשר צויתך' בהלכותיה שבעל-פה. דהיינו, אמנם בתורה כתוב לגבי שבת, לא תעשה כל מלאכה [שמות כ', טז]. אבל לא כתוב, כיצד לשמור שבת? וכן מצאנו לגבי שחיטה, התורה אומרת וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' פאשר צויתך [דברים י"ב, כ"א], לא כתוב כיצד לשחוט? מי אמר שזה בקנה ובושט? ושצריך רוב סימנים? וכן הלאה. אלא, על כל הלכות שחיטה, נצטווה משה רבינו בעל-פה. א"כ זהו פירושו גם לגבי שבת, שמור את יום השבת לקדשו פאשר צוה יהוה אלהיך, איך צוה? משה רבינו מסר לנו זאת בעל-פה. וכן בזה ידוע לנו בתורה שבעל-פה, שיש ל"ט אבות מלאכות. ובכל אב, כמה תולדות. ובירושלמי פרק כלל גדול איתא, דרבי יוחנן וריש לקיש דייקו כל כך, עד שמצאו בכל אב, ט"ל תולדות. ולזה רמזה התורה שישמור שבת ממלאכה בכל הפרטים, דהיינו מכל האבות ותולדותיהן, 'כאשר צויתך' בעל-פה. וזה מה שאמרה הגמרא, כל המשמר שבת כהלכה וכו', 'כהלכה' דייקא, דהיינו שישמור שבת שלא לחלל אותה בשום פרט. זה נקרא 'כל המשמר שבת כהלכתו'. דהיינו, אדם אינו יכול לומר, אשמור שבת באופן כללי, כפי שאני מבין מה האסור ומה המותר. לא, ישנן הלכות, הכתובות בתורה שבעל-פה, עם כל פרטיהם. זה מהלך של הח"ת, וזהו כבר הפירוש השלישי.

אבל ישנו פירוש אחר, כתוב בספר צואת הריב"ש [לבעש"ט פרק ב' אות ח'], מה הפירוש כהלכתו? לשמור שבת כהלכתו ככל דקדוקיה ופרטיה. וסימנך [תהלים צ', ג'] תשב אנוש עד דכא. תשב אותיות שבת. 'אנוש' היינו, אפילו עובד ע"ז (דור) אנוש וכו'. ומבאר בעל אבן ישראל [שם הערה ט"ז] נלע"ד לפרש שהכוונה היא, לומר שיזהר האדם לדקדק בקיום הלכות שבת בכל החומרות ודקדוקים, ואפילו

שהוא אכן מאמין בע"ז. על כרחך, שזהו דבר חיצוני, לתכליתמה מהבלי העוה"ז.

דבר מעין זה, כתוב גם בבית יוסף [או"ח סימן רמ"ב], אפילו עובד ע"ז מוחלין לו, מפני ששבת שקולה כנגד כל המצוות, שהיא מורה השגחה וחיידוש העולם ותורה מן השמים. וכיון שהוא שומר שבת, ודאי הע"ז שעובד, אינו מפני שמאמין בה. לכן, יש לו תוחלת תשובה. משא"כ בעובד ע"ז, לפי שעולה בדעתו שיש בה ממש, שהוא רחוק לשוב בתשובה. אם אכן הוא עובד ע"ז, בגלל שהוא מאמין בה, הדבר לא יעזור לו. משא"כ אדם השומר שבת, מתוך שרואים כי הוא מאמין, א"כ בודאי שהע"ז שהוא עובד, זה אינו מפני שהוא מאמין בה.

לפי זה יובן, המעשה הידוע בגמ' מס' שבת ודף קב"א ע"א, מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין, ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות, מפני שאפטורפוס של מלך היה. ולא הניחן, מפני כבוד השבת. ונעשה לו נס, וירדו גשמים וכיבו. וכתוב בגמ', וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, לא היה צריך לכך. שהרי שנינו, נכרי שבא לכבות, גוי שבא מעצמו ומכבה, לא קראתי לו, אלא הם באו מעצמם וכיבו, אין אומרים לו כבה ואל תכבה. אם כן, לכאורה חושבים, כי ליוסף בן סימאי נעשה נס בחנם. שהרי בעצם, הדבר היה מותר. א"כ למה בגלל שהוא לא נתן לגויים לכבות, נעשה לו נס מן השמים?

לפי דברינו, זה מצויין. דהיינו, נכון שמצד הדין הדבר היה מותר, הוא לא היה צריך לומר לגויים כלום. אבל מהרש"א שם אומר, כי הוא היה מחמיר על עצמו. והראיה, כי כתוב ש"לא הניחם, מפני כבוד השבת". זה לא שהוא חשב שהדבר אסור בשבת. אדרבה, הוא ידע שהדבר מותר, אלא שהוא היה מחמיר. ויש ראיה לדבריו בספר שיבלי הלקט, גם שם כתוב במפורש, שהדבר היה רק מצד חומרא. ממילא רואים, כי כיון שהוא שמר שבת כהלכתו, נתנו

לו מן השמים התייחסות מיוחדת, נעשה לו נס באופן יוצא דופן. יש עוד מה להאריך בנושא זה, ובע"ה ובל"נ בשיעור הבא.

התייחסות למש"כ בספר עין יצחק, על מש"כ מרן שליט"א בספר נר יום טוב, בעניין ראית מהרי"ץ מדברי הרמב"ם, והאם הרמב"ם מביא בהלכות דברים שאינם כתובים בגמרא.

ברצוני לעבור לנושא אחר, הקשור לספר נר יום טוב. לפני שבוע, הביא לי מישהו את הספר עין יצחק [להרב יצחק יוסף. העורך], חלק ראשון אשר נדפס בירושלם עיקו"ת שנת התשס"ט. לא ראיתי את הספר הזה עד היום, למרות ששמעתי עליו, אבל הוא לא הגיע לידי. לפני שבוע, קיבלתי את הספר ועיינתי בו, ראיתי מה שהוא כותב, וחושבני כי צריך פה להסביר איזו נקודה, בכדי שלא יהיו טעויות.

בספר נר יום טוב [פרק י"ג], ישנו פרק המדבר על פרט אחד, מתוך כל נושא זה של נר יום טוב. כידוע, מהרי"ץ זיע"א בשו"ת פעולת צדיק וחלק ג' סימן ע"ד, נתן כמה נימוקים, מדוע איננו מברכים על נר של יום טוב. אחד מהנימוקים שהוא אומר, כי ישנה ראיה מדברי הרמב"ם, שהזכיר רק נר של שבת, ולא הזכיר נר של יום טוב. וז"ל מהרי"ץ, כתבו הגהות מיימוניות בשם הירושלמי, לברך על הנר. ואנו לא נשמע מקדם לברך בכל העיר, זולתי קצת מקרוב. והטעם נראה, דלא זכר הרמב"ם כי אם נר שבת דוקא, אשר יאמר כי הוא זה דדוקא נר שבת, לא של יום טוב. ואע"ג דהגהות מיימוני זכרו דהכי איתא בירושלמי, הרי כתוב כך בשם הירושלמי? הרמב"ם ס"ל, דהירושלמי פליג, כיון דבבלי לא הזכיר רק נר של שבת, כאמרם דף כ"ג הרגיל בנר שבת וכו', ולא זכרו יום טוב, משמע בדוקא. זהו הדיוק העיקרי, כך מהרי"ץ מתחיל, ובהמשך הוא מביא ראיות נוספות, אולם לא ניכנס אליהם, כיון שברצוני לעמוד רק על פרט זה, על הדיוק הזה, מה שמהרי"ץ מדייק מדברי הרמב"ם, שהזכיר רק נר של שבת, ולא נר של יום טוב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

צד הדיוק. א"כ, מה ההערה על מהרי"ץ? אתה מביא מהספר יד מלאכי, כי הרמב"ם כותב רק מה שמובא בתלמוד, אבל היד מלאכי בסוף כותב, כי 'זה אינו'. ממילא יוצא, כי לפי מסקנת היד מלאכי, אין שום הערה על דברי מהרי"ץ.

על כך כותב בספר עין יצחק [מהדורת שנת תשס"ב דף קמ"ח], אינני יודע אם גם במהדורות האחרות, כי הנה הרב עובדיה הסתייע מדברי הרב יד מלאכי, שהביא משם הכנה"ג שאין דרכו של הרמב"ם להביא בחיבורו אלא דבר המבואר להדיא בגמ', ושכ"כ בשו"ת משפטי שמואל סי' צ"א, וכיו"ב כתב הפר"ח יו"ד סי' פ"ג, שהדבר ידוע שהרמב"ם אינו אלא מעתיק דברי הגמ'. והנה בספר נר יום טוב העיר הרב רצאבי, שכביכול ביד מלאכי לא כתב כן, והעתיק לשונו שכתב שבכמה מקומות מביא הרמב"ם מה שנאמר בגמ' על צד הדיוק, ע"כ. ומזה העיר על דברי הרב עובדיה זצ"ל. אך אינו מובן, דאדרבה, ביד מלאכי כתב, שרק בכמה מקומות הרמב"ם מביא הלכה על צד הדיוק, אבל מודה שבדרך כלל אין דרכו של הרמב"ם להביא דין רק המבואר בגמ'. ועוד, דהכא אינו על צד הדיוק, ודו"ק. עכ"ל.

מה אני אגיד לכם? ממש השתוממתי על הדבר הזה. אבל רק בכדי שתבינו על מה הנושא, אולי נקרא את היד מלאכי בפנים, וכך הכל יהיה מובן.

כותב היד מלאכי כך [כללי הרמב"ם דף תקי"א אות ב'], הדבר ידוע, שהרמב"ם ושאר מחברי ספרים רובם ככולם אינם אלא מעתיקי הגמרא, ולזה דבר שלא בא בגמ' לא בקושיא אגב גררא אין דרכם להעתיקו. ידוע ומפורסם, כי הרמב"ם, ולא דוקא הוא, מעתיקים את הגמרא. אם ישנו איזה דבר, שאינו כתוב במפורש בגמ', אלא שזה רק מתוך קושיא, או שהדבר נזכר בדרך אגב, אינם מביאים זאת. א"כ, אל תביא ראיה מדוע הוא לא הביא זאת, כי הדבר אינו כתוב במפורש. פרי חדש יורה

הבאתי שם, את מה שהרה"ג עובדיה יוסף זצ"ל השיג על כך בספרו, וז"ל, מה שדקדק מהרי"ץ מהרמב"ם שלא כתב נר יום טוב, אין דבריו מוכרחים, כמו שכתב הרב יד מלאכי בכללי הגמרא אות ב', שאין דרכו של רבינו הרמב"ם להביא בחיבורו, אלא דבר המבואר להדיא בגמרא, ושכן כתב בשו"ת משפטי שמואל סימן צ"א. וכיוצ"ב כתב הפרי חדש יו"ד סי' פ"ז סק"ז בד"ה ולעניין, שהדבר ידוע שהרמב"ם אינו אלא מעתיק מה שמבואר בגמרא. וכל דבר שלא מבואר בהדיא בגמרא, אלא דרך שקלא וטריא, דרך הרמב"ם להשמיטו. א"כ הוא טוען, כי הדבר אינו מוכרח מהרמב"ם. מה השאלה? למה הרמב"ם לא הזכיר נר של יום טוב? התשובה היא, כי הרמב"ם מביא רק את מה שכתוב בגמ'. ואם הדבר אינו כתוב בגמ', הרמב"ם לא חייב להביא זאת. דהיינו, יכול להיות כי אכן הרמב"ם סובר כך, אבל אין ראיה ממה שזה לא מוזכר. כך כתוב באחרונים.

אולם, מי שיראה פה בפרק י"ג, יבין. אמנם אינני רוצה להיכנס לכל פרטי הפרטים, כיון שזהו נושא עמוק ורחב, התלוי בכמה וכמה הקדמות. וכיון שהדברים כבר כתובים ומודפסים, אין צורך לחזור עליהם, אלא רק על דבר זה שנתחדש.

כתבתי שם [עמ' מ'], כי כאשר ראיתי את ספר יד מלאכי בעצמו, התפלאתי מאד. השאלה על מהרי"ץ, אינה נכונה כלל. תמהתי בראותי, שהוא עצמו סיים שם בשם כנסת הגדולה, שזה אינו, שהרי בכמה מקומות מביא הרמב"ם מה שנאמר בגמרא על צד הדיוק, או ברמז יעו"ש. ומעתה שקטה נחה האר"ש, כי אין מקום לקושיא על מהרי"ץ, ודבריו שרירים וקיימים. דהיינו, מבלי להיכנס לדברים הנוספים, כך אתה מביא מבעל יד מלאכי? אבל 'שפיל לסיפיה'? הרי ספר יד מלאכי בעצמו, בסוף חוזר בו מכך, ואומר ש'זה אינו'. 'שהרי בכמה מקומות מביא הרמב"ם מה שנאמר בגמ' על

דעה וכו', וע"ע במים חיים שלו דף ל"ג, ובמשנה למלך וכו' הוא מביא עוד כמה ספרים, ובית יוסף יו"ד וכו', ובית חדש וכו', וכן כתב משפטי שמואל סי' צ"א, שהרמב"ם אינו כותב בספרו אלא מה שמבואר בגמרא. וכן מצאתי בשו"ת זרע אברהם, שמלאכת הרב ז"ל אינה אלא להעתיק הדברים הנאמרים בש"ס וכו', ועיין סדר אליהו רבא וזוטא וכו'. ובסוף הוא אומר, ומצאתי להרב כנסת הגדולה באבן העזר סי' קנ"ט, הגהות הבית יוסף אות י"ט, שכתב דזה אינו, שהרי בכמה מקומות מביא מה שנאמר בגמרא על צד הדיוק או ברמז. א"כ מובן, כי בסוף הוא חוזר בו. דהיינו, הוא מביא בסוף דבריו, שהכנסת הגדולה אינו מסכים עם כך, וכותב כי 'זה אינו'. מה אתה אומר, שהרמב"ם מביא רק מה שכתוב בגמ' הדבר אינו נכון. שהרי בכמה מקומות, הוא מביא את מה שנאמר בגמ' על צד הדיוק או ברמז.

זאת היתה טענתי, כי א"א להביא את הרישא של היד מלאכי, כאשר בעצם בסוף כתוב ההיפך. כי המשמעות היא, כאשר אתה כותב בסוף ש'זה אינו', זהו כנגד מה שכתבת מקודם. אם כן, מה עונה העין יצחק? לא. היד מלאכי כתב, שרק 'בכמה מקומות' הרמב"ם מביא הלכה על צד הדיוק, אבל בד"כ אין דרכו של הרמב"ם להביא דין שאינו מבואר בגמרא.

אם הדבר כך, א"כ על מה חלק הכנסת הגדולה? למה הוא אומר ש'זה אינו'? מדוע מה שכתבת קודם, זה אינו? אלא, שהוא לא מסכים עם מה שכתוב מקודם. אתה בא ואומר חילוק, שהדבר תלוי. אם זה כתוב 'על צד הדיוק', אזי זה רק 'לפעמים'. אבל בד"כ, הם אינם מביאים זאת. אם כן, למה חלקת? ממה שהיד מלאכי הביא זאת כסתירה למה שכתוב מקודם, ברור שהוא מתנגד לכל מה שכתוב לפני כן, וממילא בעצם הוא חוזר בו.

יתירה מכך, לשון העין יצחק, אינו מדוייק. הוא כותב, 'הרב עובדיה הסתייע מדברי היד מלאכי שהביא משם כנסת הגדולה'. זה לא נכון. הרב עובדיה, לא הביא את הכנסת הגדולה. הוא הביא את הפרי חדש. וזאת היתה הטענה שלנו, כי הוא הביא רק את החלק הראשון של היד מלאכי, והתעלם מסוף דבריו, ששם בעצם הוא חוזר בו. אי אפשר לקטוע זאת באמצע, להביא רק את הרישא, בלי הסיפא.

בכל אופן, לגופו של עניין, עלינו להתעמק ולהבין את הנקודה בנושא זה. לכאורה, יש פה שאלה. אכן הרמב"ם בחיבור מביא, את מסקנת הדברים הכתובים בגמרא. אולם השאלה היא, האמנם הרמב"ם לא מביא דברים שאינם כתובים בגמ' הרי בודאי שישנם אין ספור דברים, שהרמב"ם מביאם, על אף שאינם כתובים בגמ'. בעל משפטי שמואל כותב דבר, שהכנסת הגדולה מתנגד אליו. המשפטי שמואל כותב, כי הרמב"ם לא כותב, אלא רק מה שמבואר בגמ'. אבל טוען הכנסת הגדולה, כי 'זה אינו', ואכן הרמב"ם מביא דברים שנאמרו בגמ' על צד הדיוק. ממילא, היד מלאכי שהביא זאת בסוף דבריו, בא לסתור את כל מה שהביא מקודם, כולל את הפרי חדש. דהיינו, נכון שהפרי חדש כותב בלשון 'שאין דרכם להעתיק', וממילא אתה יכול לומר כי ישנו הבדל, לפעמים אכן כך ולפעמים לא. אבל היד מלאכי שהביא בסוף כי 'זה אינו', הדבר אינו רק כלפי המשפטי שמואל, אלא כלפי כל מי שהביא בהתחלה. אמנם, מי שיסתכל בכנסת הגדולה [באהע"ז, הלכות יבוס סי' קנ"ט, אות י"ט], יראה כי הוא הביא רק את המשפטי שמואל. הוא לא יכל להביא את הפר"ח, כי הפר"ח היה אחרי כנה"ג. אבל היד מלאכי, לא הביא זאת רק כנגד המשפטי שמואל, שהרי הוא הביא לפני כן גם את הפרי חדש, ועוד כמה ספרים, ובסוף הוא כותב, כי הכנסת הגדולה כותב ש'זה אינו'. מובן א"כ, שהוא "מחק" את כל דבריהם הקודמים. דהיינו, כל מה שכתבת מקודם, 'זה אינו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מרן שליט"א פונה לקהל: יש פה מישהו שנוהגים אצלו לעמוד אצלו בעשרת הדיברות? הרי יש פה ברוך ה' ציבור ממקומות רבים בארץ ומתימן, כן ירבו.

תשובה מהקהל: המרוקאים.

מרן שליט"א: אבל הוא דיבר על התימנים. הוא אומר, שהתימנים 'נוהגים' לעמוד בעשרת הדיברות.

הערה מהקהל: אולי הוא אמר זאת לפי מש"כ הרב יוסף צובירי?

תשובת מרן שליט"א: נכון. זה מה שבילבל אותנו. אבל שם לכל הפחות כתוב, כי יש 'כמה' שנוהגים כך, כמה בודדים. אבל הוא כבר עשה זאת, כביכול זה המנהג שלנו. לכן ספר זה נקרא 'עין יצחק', לא 'עיני', כי רק עין אחת פתוחה. זאת הסתכלות רק של עין אחת. הוא מסתכל רק מצד אחד, ואינו רואה את העין השנייה, לכן הוא ראה רק את זאת. מי שיודע, ישנם בודדים, מיעוטא דמיעוטא, שאפילו לא שמעו עליהם, העומדים בעשרת הדיברות. והוא מביא זאת, כביכול זהו ה"מנהג" שלנו.

נזכיר בקיצור, ישנו פה את הספר אורח לצדיק. ספר זה חשוב מאד, כיון שלצערנו, מבלבלים את האנשים עם כל מיני דברים שאינם ברורים. בסוף הספר הזה, ישנו קונטרס מיוחד, בו המחבר הוא עונה על כל טענות העין יצחק, כך שכבר אינני צריך לדבר על כך. הספר 'אורח לצדיק', הוא על ספר 'זיבור יוסף בר'. וסוף הספר, הוא על ה"חבר שלו", על ההמשך שלו, או על מי שבילבל אותו. בסוף הספר, יש את הקונטרס 'עין לא תשורני', שם הוא עונה על תשובות כסדר על כל טענות העין יצחק, על כל פרטי הפרטים. כגון, על קבלת הוראות מרן, ועל קבלת הוראות מהרי"ץ, ושגם בא"י צריכים אנחנו ללכת על פי הוראות הרמב"ם ומהרי"ץ, ושגם בנוסח שאמי עשו דברים רבים אפילו כנגד השת"ז ומרן השו"ע וכו'. ישנן שם תשובות, על כל הדברים הללו.

ממילא יוצא, כי עומק ההבנה הוא כך. דהיינו, א"א לבוא ולומר, שהרמב"ם מעתיק רק את מה שכתוב בגמ', ומה שאינו כתוב הוא לא מביא. שהרי ישנם הרבה מקומות, 'כמה מקומות' בכל אופן, בהם אתה רואה כי הרמב"ם מביא דברים מצד הדיוק, או ברמז. אם כן חזינן, כי הרמב"ם נחת להביא גם דברים כאלה. אינך יכול לבוא ולומר, כי פתאום במקומות האחרים, הרמב"ם הוא 'יבש'. אם זה לא כתוב בגמ', אינו מביא. שהרי אתה רואה, כי הרמב"ם נחת לכך, ומכאן ראייה לכל הדברים האחרים. ובכל אופן, כך הבין היד מלאכי במסקנא. אם כן, הדבר מיושב.

וזה מה שמהרי"ץ מדייק יפה מאד. אם הרמב"ם לא הזכיר נר יום טוב, אי אפשר לבוא ולומר, כי הדבר הוא רק מפני שזה לא כתוב בגמרא. שהרי מצאנו הרבה מקומות, שהרמב"ם אכן מביא דיוקים, ודברים שנאמרו אפילו ברמז בגמ'. והרמב"ם מוציא דינים, מהרמזים של הגמ', וכותב אותם. א"כ, יפה מאד מדייק מהרי"ץ, שאם הרמב"ם אינו מזכיר נר יום טוב, זה בכונה מכוונת. כך כלפי הפרט הזה.

דברים מוטעים המובאים בספר עין יצחק בנוגע למנהגי התימנים, ודברים בשבח קונטרס 'עין לא תשורני' הנספח לספר אורח לצדיק, העונה על טענותיו של בעל עין יצחק.

אבל כלפי הדברים האחרים, הכתובים בעין יצחק, מי שיקרא שם, יראה כמה דברים תמוהים מאד. אקרא לכם מה שהוא כותב, ותגידו אתם את דעתכם. נמצאים פה בלעה"ר ציבור רחב ממקומות רבים בארץ. תשמעו מה הוא כותב ובדף נ"ב, נהגו בקהילות תימן לעמוד בעשרת הדיברות.

הערה מהקהל: מה?

תשובת מרן שליט"א: נבהלת! כך הוא כותב. הוא אומר לנו, מה המנהגים שלנו. ואין לערער על מנהגם בחזקה. הוא עוד עושה 'טובה', הוא אומר, לא, זה בסדר, אל תדאגו, בזה הם יכולים "להחזיק במנהגם"...

בכל אופן, רציתי רק לענות על ההערה הזאת הנז' לעיל. כי בעצם, הרי בספר נר יום טוב, יש תשעים ואחד שאלות על מה שהם כתבו. הקפתי אותם חבילות חבילות תשובות שיש בהם ממש. ומכל זה, הוא לא מצא תשובה לשום שאלה, התעלם. רק על השאלה הזאת, מה שדיברנו מקודם. וגם על זה, הסברנו כי הדבר אינו נכון. אם הם היו מעיינים בצורה נכונה, אילו היו מדייקים, היו רואים כי כל מה שכתבנו, זה אמת ויציב. קשה להתווכח עם כאלה שאינם פְּרִי הַכִּי. ברור ופשוט שהם לא הבינו את השאלה שלנו, כי היד מלאכי כתב 'זה אינו', מבלי לעשות חילוקים. וממילא משמע כי הוא חזר בו, וסתר את עצמו. הדבר ברור כשמש.

המקום ברוך הוא יסייענו על מעשה רצונו, וימלא כל משאלות ליבנו לטובה, ויקיים בנו מקרא שכתוב וְזָרְקָה לְכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵי שָׁמַיִשׁ וגו' ומלאכי ג', כ"ז, אבי"ד.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

הודעה משמחת!

"שידור חי"

של השיעור השבועי מפי מרן הגאון

רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

בכל מוצש"ק בישיבת "חובות הלבבות"

רח' יואל 18 ירושלים.

תחילת השידור בשעה 20:00.

פרטים בטל' 054-8476760.

ברוכים הבאים בשם ה'!

"אוצר ספרי תימן" י.ם.